

Moč sodelovanja

Medgeneracijsko sodelovanje je most, ki ga gradi odnos

✍ Lidija Hamler

Ko so sodobni demografski trendi začeli spreminjati razmerja med generacijami in vplivati na različna področja družbenega, gospodarskega, kulturnega in političnega življenja, so se odprla vprašanja in potrebe po okrepitvi solidarnosti, sodelovanja in sožitja med generacijami. Medgeneracijsko sodelovanje, ki je bilo nekoč samo po sebi umevno in je predstavljalo naravni most med generacijami, danes postaja nekaj novega in načrtnega. Tudi na področju vzgoje in izobraževanja, kjer pogosto izstopa storilnostno naravnana drža, želimo okrepiti prizadevanje za vrednote spoštovanja, strpnosti in sodelovanja. Pri tem se postavlja vprašanje, kje so pri posamezniku nastavki za socialno odprtost, za odnos, kaj kažejo raziskave na področju medgeneracijskega sodelovanja in kakšni so pozitivni vplivi na posameznika v povezavi z ožjo in širšo skupnostjo na primeru dobre prakse.

Izvir je v odnosu

Psihoterapevt in profesor medicine Joachim Bauer v svojem delu *Princip človeškosti* utemeljevo po pokaže, da človek ni prvenstveno naravnano egoistično in konkurenčno, ampak je usmerjen v sodelovanje in

ujemanje. To tezo postavi nasproti Darwinovi tezi, ki ima za najpomembnejše biološke osnove naslednje domneve: "war of nature" (vojna narava), "struggle for life" (boj za preživetje) in izločitev najšibkejših ter selekcija najsposobnejših. Za Darwina je osnovna značilnost vseh živih bitij, vključno s človekom, volja, da se borijo drug proti drugemu za preživetje. Charlesu Darwinu je sledil Richard Dawkins (tudi Edvard O. Wilson), ki je preko sociobioloških šol uspel Darwinovo "war of nature" dvigniti na novo stopnjo: organizmi in osebkii zdaj načeloma ne igrajo več odločilne vloge – razen te, da koristijo genom v boju za njihovo preživetje (prim. Bauer, 2008: 14–17).

Cilj Bauerjeve teorije je s pomočjo novjših bioloških ugotovitev in drugih raziskav dokazati, da je darvinistični model enostranski in nepopoln. Za Bauerja smo z nevrobiološkega vidika bitja, naravnana k socialnemu odzivanju in kooperaciji. Jedro človeške motivacije je najti in dati priznanje, biti sprejet, naklonjen drugim in pozoren. Bauer odkritje motivacijskih sistemov imenuje "nagonski agregati" življenjske volje. Človeka opisuje kot bitje, katerega osrednja motivacija je naravnana k pozornosti in uspelim medčloveškim odnosom. Dalj časa onemogočen socialni stik ima za posledico biološki kolaps motivacijskih sistemov v možganih.

Izvir je torej v medčloveškem odnosu in lahko se vprašamo, kako ta vir pripraviti do žuborenja. Bistvene komponente, ki pragmatično opisujejo pogoje za uspeh sodelovanja, so:

- *Videti in biti viden.* Če nekoga obravnavamo kot enega izmed mnogih, to ne ustvarja odnosa. K temu, da smo vidni, spada tudi pripravljenost, da kot osebe razkrijemo svojo

identiteto, da smo odkriti in da se ne sprenevedamo. Kdor je odkrit, lahko bolje zazna tudi druge (prim. Bauer, 2008: 149–150). Koliko priloženosti je za učitelja, vzgojitelja, učenca, starša, otroka v šolskem in družinskem vsakdanu, da 'vidi' in zavestno pristopi do posameznika, ga nagovori, mu prisluhne ...

- *Skupna pozornost.* Posvetiti se temu, za kar se zanimajo drugi, je najpreprostejša oblika zanimanja in ima znaten potencial, da vzpostavi odnose (prim. Bauer, 2008: 150). Polja zanimanja so široka in večplastna, a vendar je to možnost za to, da posejemo seme odnosa.
- *Emocionalna resonanca.* To je sposobnost, da se do določene stopnje prilagodimo razpoloženju nekoga drugega ali pa druge okužimo z lastnim razpoloženjem. Resonance se ne da izsiliti, vendar je v nekem odnosu (vseeno, kakšnem) nadvse zavezujoč, močno motivirajoč element. Komur ta sposobnost ni dana po naravi, lahko z nekoliko notranje pozornosti vsaj prepreči, da z neupoštevanjem tega elementa v odnosu nastane škoda (prav tam). Vživljanje v posameznika prinaša medsebojnemu odnosu barvo in okus.
- *Skupno ravnanje.* Narediti skupaj nekaj povsem konkretnega je večinoma povsem podcenjen, dejansko pa v veliki meri odnos porajajoč vidik (prav tam). To so dobre priloženosti za majhne vsakdanje pozornosti in izviren pristop k različnim projektom.
- *Razumevanje motivov in namenov.* Bauer pravi, da je v določenem smislu to 'najvišji razred' umetnosti odnosa. Uspe največkrat samo takrat, ko so izpolnjeni tudi drugi štirje elementi. Razumevanje pomeni vedno nov premislek. Prav spoznati moti-

ve, namene, naklonjenost ali odpor in se o tem pogovarjati je odločilen pogoj za to, da pri drugih razvijemo potencialne. Da bi nekoga razumeli, ni dovolj le nadarjenost za opazovanje in intuitivne sposobnosti, temveč predvsem pogovor (prim. Bauer, 2008: 151). Kompetenco odnosa lahko vadimo na različne načine, na primer v skupinah, razredu, na taborih.

Tudi vzgojitelji, učitelji in starši bi morali biti pozorni na to, da smo vidni, da smo torej prepoznani kot osebnosti; tudi mi iščemo zanimanje, sočutje in razumevanje. Seveda moramo k temu sami dejavno prispevati, medgeneracijsko sodelovanje pa nam odpira novo možnost za to.

Potrebno je načrtno delo

V okviru raziskovalnega projekta *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji* so bili zbrani podatki, povezani z medgeneracijskim sodelovanjem, medgeneracijskim učenjem ter socialno identiteto različnih starostnih skupin. Intervjuvanci navajajo od-tujenost, slabo informiranje, razpad skupnostnih vrednot, stališča, ki temeljijo na stereotipih, in nepovezanost generacij, kar je hkrati posledica in vzrok za zaznavanje (in verjetno tudi dejansko) pomanjkanja medgeneracijskih dejavnosti v lokalnem okolju. Večina intervjuvancev obžaluje šibko medgeneracijsko sodelovanje, starejši prebivalci pa ugotavljajo, da je bilo takšnega sodelovanja v preteklosti bistveno več (skupnih akcij, druženja, vzajemne solidarnosti in pomoči ter boljše komunikacije med mlajšimi in starejšimi) (prim. Hlebec idr., 2012: 110).

Tako rezultati raziskave *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji* (2012) kot tudi raziskave *Pogled mladih na medgeneracijsko sodelovanje* (2012) kažejo, da se bo treba načrtno lotiti priprave medgeneracijskih programov in poskrbeti za določeno mero zunanje spodbude, vključno z izobraževanjem ključnih oseb, ki bodo pobudniki medgeneracijskega sodelovanja v skupnosti. To potrjujejo pogosti komentarji intervjuvancev, da jih odtujenost generacij

skrbi, saj zmanjšuje kakovost življenja vseh članov v skupnosti.

V raziskavi *Pogled mladih na medgeneracijsko sodelovanje* smo podobno ugotovili, da se družbene spremembe odlikavajo na lokalni ravni, saj je bilo v okviru ankete mogoče zaznati šibko medgeneracijsko sodelovanje. Po mnenju anketirancev je bilo v preteklosti drugače. Anketiranci doživljajo starost kot pomembno značilnost socialne kategorizacije in izključenosti ter ugotavljajo, da so mlajši in starejši socialno ločeni in da je med njimi slaba interakcija (prim. Korošec, Mah, 2012: 30–41).

Na podlagi raziskovanja in vsakdanje prakse ugotavljam, da se bo načrtovanja medgeneracijskega izobraževanja treba lotiti načrtno, predvsem pa bo treba izboljšati medgeneracijske učne metode in učne načrte ter spodbujati medgeneracijsko učenje kot akademsko disciplino. Nekaj predlogov:

- Opredelitev posebnega profila kompetenc za medgeneracijskega strokovnjaka/moderatorja/animatorja. To lahko prispeva k družbenemu priznanju in ovrednotenju spretnosti tistih, ki že delajo na tem področju.
- Priprava učnega načrta za izobraževanje izobraževalcev.
- Vključitev modulov izobraževanja v univerzitetne študijske programe.
- Ponuditi dodatne možnosti usposabljanja za strokovnjake, ki delajo z mladimi ali starejšimi in čutijo potrebo po pridobivanju novega znanja in kompetenc, da bi vodili medgeneracijske projekte.
- Zagotoviti možnosti za neformalno in formalno učenje na različnih področjih. Tudi šole imajo možnost, da v vzgojne načrte vključijo medgeneracijsko sodelovanje.

Primer dobre prakse: medgeneracijski tabor

Ob koncu šolskega leta smo z dijaki *Dijaškega doma Antona Martina Slomška* že drugo leto zapored pripravili *medgeneracijski tabor za starostnike* v Domu sv. Lenarta v Lenartu v Slovenskih goricah. Vodilni motiv je bil krepitev

medgeneracijskega odnosa in sodelovanja. Bivali smo v domu, se učili komunikacije in ob različnih dejavnostih živeli konkreten medgeneracijski odnos. Nekaj teh dejavnosti je bilo: sprehodi, obiski v sobah na zaprtim in odprtem oddelku, spremljanje stanovalcev, priprava in izvedba prireditev, kot so sladoledni piknik, pričevanja, predstavitev potopisov, petje ljudskih pesmi, ples, pomoč pri pripravi obrokov (npr. lupljenje česna), nabiranje lipovega cvetja, postavitve in zasaditev visokih gred, skupno obhajanje sv. maše ipd.

Evalvacija je pokazala pozitiven vpliv medgeneracijskega sodelovanja

na osebni razvoj: pridobivanje socialnih veščin (komunikacija, osebni odnos, sodelovanje pri skupnih nalogah), dvig samopodobe in krepitev samozavesti, razvijanje empatije in solidarnosti, spoznavanje življenja in sveta tretje generacije (starostnikov), gradnja zaupanja med prvo, drugo in tretjo generacijo, sprejemanje različnih mnenj in pogledov ter osmišljanje življenja. Evalvacija je pokazala tudi druge pozitivne učinke na posameznika v ožji in širši skupnosti: rušenje stereotipov med generacijami, krepitev socialnih vezi in sožitja, kakovostno preživet prosti čas mladostnikov, vseživljenjsko učenje, ohranjanje tradicije, priprava na lastno staranje, medsebojna pomoč in podpora ter prebujanje občutljivosti za sočloveka.

Opazili smo razliko med tem, ko smo v domu le nastopali ali smo tam preživeli le nekaj ur, ter med dvodnev-
nim skupnim bivanjem. Strnjen čas je bogatejši. Veseli smo bili medseboj-
nega sprejemanja in spoštovanja, ži-
vljenjskih modrosti, številnih zgodb,
predvsem pa humorja in smeha, ki
bo še dolgo odmeval v srcih mladih
in starejših.

Vsak je odgovoren

Spoznali smo, da je oblikovanje
družbenega sožitja, ki je osredotoče-
no na dobre medsebojne odnose, treba
krepiti in spodbujati. Ljudje smo po

Medgeneracijski tabor, Ljubljana 2012. Arhiv: Lidija Hamler

naravi usmerjeni k so-
delovanju, zato je toli-
ko bolj pomembno, da
to zasnovo negujemo
in kultiviramo tudi v
medgeneracijskih od-
nosih.

Z motivacijskim si-
stemom življenjske vo-
lje lahko gradimo zdra-
ve medčloveške odnose
ter s tem krepimo razu-
mevanje in solidarnost
med generacijami.

Torej je odvisno od
vsakega izmed nas in
vsi kot skupnost lahko
prispevamo k iskanju
rešitev, da bodo vse ge-
neracije živele, se učile

in se skupaj razvijale. Solidarnost,
sožitje in sodelovanje med generaci-
jami so pogosto skrita vez med njimi,
zato se je treba izobraževati, spoštovati
razlike med generacijami in v med-
osebnih odnosih graditi most med
njimi. Predvsem pa je treba prestopiti
nevidni most, ki generacije ločuje. ■

Literatura

Bauer, Joachim (2008): *Princip človeškosti: zakaj smo po naravi nagnjeni k sodelovanju*. Lju-
bljana: Študentska založba.

Hlebec, Valentina idr. (2012): *Medgeneracij-
ska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta
za družbene vede.

Korošec, Marjana; Mah, Marjeta (2012):
MGS: Kaj menijo mladi? V: Cepin, Matej idr.
(2012): *Medgeneracijsko sodelovanje v mladinskih
organizacijah: priročnik za vodenje skupin in orga-
nizacij*. Ljubljana: Zveza tabornikov Slovenije,
nacionalna skavtska organizacija.

Spoštovanje

✍ Apolonija Klančar

*Med razlogi za raznovrstne
težave, ki pestijo sodobno
družbo, najpogosteje navajamo
krizo vrednot, razpad
družine, duhovno lenobo in
dezorientiranost ter vse večji
materializem in ekološko krizo.
To predstavlja različne pojavn-
ne oblike nečesa, kar je težko
zaobjeti z eno samo besedo.
V pričujočem prispevku se
bomo ukvarjali z vprašanjem
pomanjkanja spoštovanja, ki
bi lahko predstavljalo enega od
skupnih imenovalcev na videz
nepovezanih tegob, s katerimi se
srečujemo vsak dan.*

Kaj je spoštovanje?

Pojem spoštovanja je težko opre-
deliti le v nekaj besedah. Lahko
se na primer spomnimo na če-
trto božjo zapoved, ki govori o spošto-
vanju staršev. Toda ali je spoštovanje
slepa pokorščina človeku, stvari ali ide-
ji? Od kod pravzaprav izraz *spoštovanje*?

Beseda *spoštovanje* je po svojem izvo-
ru podobna izrazoma *pošten* in *šteti*. Če
bi pobrskali po etimoloških slovarjih
slovenskega jezika, bi ugotovili, da je
izraz prvotno pomenil nekaj takega
kot *čislati*, *upoštevati*, ali kot še danes
včasih rečemo, *pošteti* (nekoga/nekaj).
Torej je v osnovi te besede človeko-
vo spoznanje oz. misel (praslovanski
koren *čisti je pomenil *misлити*, *šteti*, *ra-
čunati*, *spoštovati*), da je nekaj dobro,
da je zato vredno našega upoštevanja
in spoštovanja. Od tod je prišla tudi
poštenost, ki opisuje takšno *dejavno upo-
števanje*. Če nekoliko poenostavimo,

lahko rečemo, da spoštovanje pomeni
ozir na nekoga ali nekaj, ker vemo, da je
to dobro. Torej je spoštovanje 'jemanje
nekoga/nečesa v obzir' in v tem smislu
nujno opredeljeno kot posebne vrste
odnos.

Kaj pomeni vzeti v obzir?

Če nekoga vzamemo v obzir, se
skušamo vprašati, kakšne so njegove
potrebe, želje ali strahovi, se nanj *ozira-
mo*, ga gledamo, ga upoštevamo. SSKJ
obzir razlaga kot *ravnanje, vedenje, ki
kaže prizanesljiv, dobrohoten odnos* (prvi
pomen). Torej tovrstni odnos ne more
temeljiti na strahu ali zastraševanju,
ampak na spoznanju, da je nekaj do-
bro, kar nujno narekuje *prizanesljiv* in
dobrohoten odnos. Ključ je v dobro-ho-
tnosti, da *spoznavamo* in *hočemo dobro*.

Spoštovanje ni nek abstrakten, sta-
tičen odnos, ampak narekuje dokaj
dejavno držo in budno oz. kritično
spremljanje ter obenem blagohotno
opazovanje sveta okoli nas. Ali z dru-
gimi besedami – lahko so nas polna
usta spoštovanja do lačnih na drugem
koncu sveta ali do ideje o pravičnosti in
miroljubnosti, naše vsakdanje življenje
pa nas postavlja na laž, ko nespoštljivo
ravnamo s hrano in jo mečemo stran,
ko še v lastni družini v nas ni blagoho-
tnosti, ko nas zanima le naše dobro, ki je
pogosto zelo ozko določeno. Za prazni-
ke denimo drvimo po nakupih ali na po-
čitnice, pozabljamo pa, da so okoli nas
stari, bolni in otroci, ki bi jim naš obisk
ali skupen sprehod veliko pomenil. Kot
civilizacija imamo zelo velike težave, in
sicer pogosto prav zaradi sramotnega
nespoštovanja ostarelih, otrok in narave.

Učimo se spoštovanja

Menimo, da so tegobe, ki smo jih
našteli na začetku sestavka, pogosto